

Vrijheidsstraffen

De vrijheidsstraf is één van de meest ingrijpende straffen. Het centrale thema is: wat doen instituties met mensen. De **Dienst Justitiële Inrichtingen** (DJI) maakt deel uit van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Hun centrale uitgangspunt is, dat het insluiten van mensen veilig, zorgvuldig en in overeenstemming met de wet- en regelgeving moet geschieden. Dit heeft consequenties voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen. Veiligheid en vrijheid zijn twee belangrijke aspecten. Bij de tenuitvoerlegging van straffen wordt binnen redelijke grenzen beoogd verbetering van veroordeelden te bereiken of in ieder geval verslechtering te voorkomen (DJI). Mensen opsluiten maakt ze niet automatisch beter, maar voorkomt in ieder geval dat het slechter wordt. Dit omvat ook dat veroordeelden niet slechter uit de gevangenis moeten komen dan hoe ze erin gingen.

Leefklimaat

Het leefklimaat binnen gevangenissen is belangrijk, en daarvoor heeft DJI vier eisen opgesteld:

- Veiligheid
- Zelfredzaamheid
- Menswaardigheid
- Verantwoorde terugkeer

De bedoeling van zelfredzaamheid is dat de bewoners zelf nog een bepaalde verantwoordelijkheid hebben en autonomie behouden. Dit moet een positieve invloed op **resocialisatie** hebben. In het algemeen willen mensen dat een gevangenisstraf somber is, maar dat is voor DJI niet hun doel. Het leven moet menswaardig zijn en er moet geen onnodig leed worden toegevoegd aan de vrijheidsstraf. Het ontnemen van de vrijheid is al voldoende straf. Ook belangrijk is dat de gedetineerden uitzicht hebben op terugkeer en dat voor voldoende nazorg wordt gezorgd. Hiervoor wordt samengewerkt met andere organisaties. Dit creëert een detentieklimaat waarin een **zinnvolle** dagbesteding wordt gerealiseerd om aldus de veiligheid van personeel, gedetineerde en de maatschappij te garanderen (DJI).

Overheid

Dit is een extreme vorm van machtsuitoefening door de overheid. Ze zetten hier hun geweldsmonopolie in. Dit moet dan ook constant door de overheid gecontroleerd worden zodat er geen machtsmisbruik is. Een laatste punt van aandacht zijn de hoge recidivecijfers (70-75). In Nederland passen we ook relatief korte vrijheidsstraffen toe (zoals 3 maanden gevangenisstraf). Er zijn criminologen die zeggen dat dit soort straffen geen enkel effect hebben. Het Nederlandse gevangenisbeleid is gericht op repressie met opsluiting. Gevangenissen worden daarnaast overwegend bevolkt door psychisch gestoorde en verslaafde patiënten. Een derde reden tot zorg is dat de gevangenis zelf schadelijke gevolgen heeft.

Detentie schade

Gevangenissen worden als **totale institutie** beschouwd binnen de criminologie. Prisonization is het proces dat gevangenen doorlopen tijdens hun verblijf in een gesloten inrichting. Dit kan problemen tijdens het verblijf verklaren. Import en **deprivatie** betekenen dat mensen niet in hun basisbehoeften worden voorzien tijdens hun verblijf in de gevangenis. Het meest recente concept is 'Pains of Imprisonment'. Deze 'pains' ontstaan doordat gesloten inrichtingen, zoals gevangenissen totale instituties zijn waaraan de ingesloten zich moeten aanpassen (prisonization). Goffman heeft een

theorie over totale instituties ontwikkeld. Volgens hem is een totale institutie een plaats waar een groot aantal soortgelijk gesitueerde individuen voor een aanzienlijke periode zijn opgenomen en waar ze van de omringende samenleving zijn afgeschermd, samen wonen en werken en een formeel geregeld leven leiden. Het totale karakter houdt in dat er een barrière is ten aanzien van sociaal contact. Deze barrière is vaak ook fysiek aanwezig door hoge muren en/of prikkeldraad.

Totale instituties

Er zijn vijf categorieën van totale instituties:

- Instellingen voor gehandicapten en hulpbehoevenden.
- Instellingen voor hulpbehoevenden die een bedreiging zijn voor de gemeenschap.
- Instellingen om de samenleving te beschermen tegen kwaadwillende.
- Instellingen om bepaalde werkzaamheden beter te kunnen verrichten.
- Instellingen waar mensen zich kunnen terugtrekken om zich te bezinnen.

Deze instituties hebben vier belangrijke kenmerken:

- Er is geen scheiding tussen de drie levenssferen van slapen, werken en ontspannen.
- Elk onderdeel van de dag vindt plaats in gezelschap van een grote groep.
- Alle dagelijkse activiteiten gaan volgens een strak dagelijks formeel schema.
- Gedwongen activiteiten worden samengevoegd tot een rationeel plan conform doelstellingen van de institutie.

Eén van de meest zware aspecten is het dag in dag uit samenleven met andere bewoners die hele andere gewoontes hebben, waar je geen privacy hebt en die zich schuldig maken aan overtredingen of discriminerend gedrag. Je kunt je er niet aan onttrekken. Daarnaast worden ook de persoonlijke vrijheid en autonomie beperkt (deprivatie). Het verblijven in een gevangenis is door al deze beperkingen als een aanslag op de **persoonlijke identiteit** te zien. Door afwijkend gedrag en verzet creëren de bewoners zelf een kleine ruimte van persoonlijke autonomie. Zo willen ze een bepaalde mate van zelfrespect behouden. Als alle bewoners solidair worden naar elkaar kan het tot problemen leiden, je hebt dan opeens een grote groep mensen die zich mogelijk gaat verzetten. Een andere mogelijke manier om hiermee om te gaan is een afwijzende houding hebben.

Experimenten

Het Milgram experiment toonde aan dat psychisch gezonde mensen onder invloed van autoriteit bereid zijn elektrische schokken toe te dienen. Het **Stanford Prison Experiment** (Philip Zimbardo) was een onderzoek naar het leven in een gevangenis. Bij dit onderzoek werd bekeken wat instituties met mensen doen en wat de macht van de omgeving op gedrag is. De eerste conclusie was dat menselijk gedrag altijd een interactie is tussen individuen, situaties, structurenoproepen en machtssystemen. De tweede conclusie is dat in veel omstandigheden meer dan de helft van de gewone mensen gemakkelijk verleid kan worden om misdaden tegen hun geweten te plegen. Ook moet je gedrag aan de pathologie van de context toeschuiven, in plaats van alleen aan het individu. De derde conclusie is dat de nadruk op omstandigheden als grootste constituerende factor bij de totstandkoming van het kwaad niet de individuele verantwoordelijkheid ontkent. Bij extreem ongebruikelijk gedrag moet je eerst de situatie analyseren om de complexiteit te kunnen begrijpen.